

CERGE-EI: Prestižní světový časopis publikoval výsledky unikátního výzkumu českých vědců o společenské nakažlivosti etnické nesnášenlivosti

Praha 26. 4. 2018: Významný úspěch českých společenskovědních vědců z CERGE-EI, společného pracoviště Národohospodářského ústavu Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy. Světově unikátní experimentální výzkum autorského týmu našel věrohodné odpovědi na dávné otázky, proč etnické a rasové konflikty často propukají velmi rychle, a to i ve společnostech, které se dlouhodobě pyšnily klidným soužitím. Výzkumy se uskutečnily i díky výrazné podpoře Grantové agentury České republiky.

První výzkum na světě založený na experimentech

Výzkumná zjištění Michala Bauera, Jany Cahlíkové, Julie Chytilové a Tomáše Želinského jsou shrnuta ve studii s původním názvem *Social contagion of ethnic hostility*, česky *Společenská nakažlivost etnické nesnášenlivosti*. Článek nyní v dubnu publikoval jeden z neprestižnějších a vědecky nejlivnějších časopisů *PNAS – Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States*. Autoři hledali vysvětlení prastarého rébusu – proč řada velkých etnických konfliktů propuká nečekaně a rychle. Jejich zjištění rychlých změn chování jednotlivců, jež mohou vyústit až k propuknutí násilí, poukazuje na křehkost společenských norem. Celý svět si stále pamatuje holocaust před více než půl stoletím, genocidu ve Rwandě v roce 1994, či etnické války na Balkáně v 90. letech minulého století. A v nedávné minulosti zasahující současnost jde o dění na Blízkém východě, kde jsou opět vyvěrelá etnická nepřátelství a nenávisti významnou příčinou emigrační vlny do Evropy.

Jeden z členů vědeckého týmu a zároveň spoluautor studie Michal Bauer také připomíná čerstvé zkušenosti s Brexitem: „*Šíření nenávistných názorů na občany jiné národnosti či náboženství mění přátelskou společenskou atmosféru, protože boří křehké společenské normy v zemi, která se dosud vyznačovala vysokou mírou tolerance mezi různými skupinami obyvatel.*“

Jde vůbec o první výzkum tohoto civilizačně důležitého tématu na světě, ve kterém byly použity moderní vědecké experimentální metody. Podstatou experimentu byla identifikace ochoty jednotlivců na vlastní náklady škodit ostatním. Experimenty byly prováděny ve skupinách dospívajících dětí na východním Slovensku v oblastech, kde je vyšší riziko propuknutí násilí proti etnické menšině.

Hlavní zjištění výzkumů se týká procesu šíření etnické nesnášenlivosti ve společnosti. Ukázalo se, že jednání jednoho člověka poškozující členy jiného etnika se ve skupině šíří dvakrát rychleji, než když dojde k poškození člena etnika stejného. Zjištění experimentů vysvětluje, proč etnická nepřátelství propukají velmi rychle i ve společnostech, kde dříve nebyly známky etnické nenávisti patrné. Studie ukázala, jaké společenské faktory fungují jako spouštěče nebo rozbušky nenávisti. Jde především o konformní chování, kdy jedinec rychle následuje nesnášenlivost jiných lidí z vlastní skupiny a poškozování ostatních se stane společensky akceptovatelné.

Objevy důležité pro současnou společnost, pro celý svět

Poznatky o silné nakažlivosti etnické nesnášenlivosti uvnitř skupiny mohou mít velký společenský význam, dopad a vliv na formování veřejných politik. Vyšší společenské nebezpečí a potenciální škody způsobené šířením rasově a etnicky motivované nenávisti například opodstatňují přísnější zákony při trestání šíření nenávisti k jiným etnikům a národnostem, než je tomu v případě nenávisti a násilí mezi osobami stejné etnické či rasové skupiny. Zjištění také opodstatňují přijímání zákonů bránících šíření nenávisti. Výzkum

také napovídá, proč si někteří politici těžící ze sociálního napětí, mnohdy jako cíl svých agresivních politických kampaní vybírají etnické menšiny.

Zjištění vědců z CERGE-EI poukazují na klíčovou roli včasné diagnózy příznaků skrytého potenciálu etnické nenávisti a nepřátelství. Například je díky jejich objevům zřejmé, že dosavadní studie vycházející pouze z diskriminačních postojů a chování jednotlivců pravděpodobně výrazně podhodnotily skutečný potenciál nenávisti, která může propuknout v reakci i na relativně malý podnět. Zdaleka tedy nestačí studovat a sledovat diskriminační praktiky jednotlivců, ale je nutno sledovat i stabilitu postojů a toho, jak se chování k lidem z jiných skupin obyvatel v různých situacích mění.

Úspěch českých vědců je zajímavý i v řadě dalších ohledů

Šlo o víceoborový výzkum kombinující poznatky, přístupy a metody behaviorálních věd ekonomie, psychologie a sociologie. Spojení těchto oborů se stále vyskytuje poměrně zřídka, byť slibuje otevřít nové obzory poznání. Zjištění budou mít velmi pravděpodobně velký význam i pro budoucí výzkumy v oblasti politologie a historie.

Občasné mezinárodní vědecké úspěchy slaví čeští vědci především v oborech chemie, biologie a techniky. Tento výzkum je z oblasti společenských věd, kde podobné počiny českých vědců zůstávají vzácností. České společenské vědy totiž svou kvalitou a významem za vyspělým západním světem stále výrazně zaostávají. Byly výrazně devastovány ideologií bývalého režimu a dosud trpí podfinancováním a nevhodně nastaveným systémem institucionálního hodnocení a financování vědy v ČR. Dalo by se říci, že úspěchu se těmito vědci a zapojeným pracovištěm podařilo dosáhnout systému navzdory.

Původní vědecká studie: <http://www.pnas.org/content/early/2018/04/19/1720317115>

Výzkum se uskutečnil v rámci a díky podpoře grantů Grantové agentury České republiky P402/12/G130 a 17-13869S a grantu APVV-0125-12 Agentury na podporu výskumu a vývoja Slovenskej republiky.

Autoři studie: Michal Bauer^{1,2}, Julie Chytilová^{1,2}, Jana Cahlíková³, Tomáš Želinský^{2,4}

¹ CERGE-EI, společné pracoviště Centra pro ekonomický výzkum a doktorská studia Univerzity Karlovy (CERGE) a Národohospodářského ústavu Akademie věd České republiky (NHÚ; anglicky Economics Institute).

² Institut ekonomických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy

³ Max Planck Institute for Tax Law and Public Finance, Mnichov, Německo

⁴ Ekonomická fakulta Technické university Košice

Kontakty pro média:

Michal Bauer

E-mail: michal.bauer@cerge-ei.cz

Web <https://www.cerge-ei.cz/people/michal-bauer>

Daniel Münich

koordinátor projektu GA ČR a zástupce ředitele pro výzkum na CERGE-EI

Tel: +420 - 224 005 175; Mobil: +420 - 736 607 705; E-mail: daniel.munich@cerge-ei.cz

CERGE-EI, Politických vězňů 7, 110 00 Praha 1